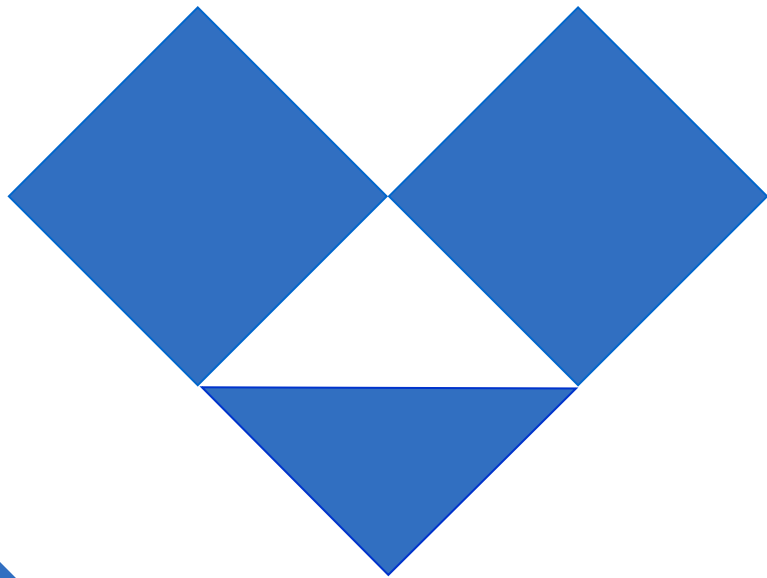

**Mukaddime Ibn
Ebi Zeýd El-
Kaýrawani**

Bismillahirrahmānirrahým.

Ymam Ibn Ebi Zeýd El-Kaýrawani atly alymyň gysgaça ömür beýany.

Ebu Muhammet Abdullah ibn Ebi Zeýd Abdurrahman En-Nagzáwi El-Kaýrawani atly alym hijri ýyly boýunça 310 ýylda dogulýar, ol mäliki mezhebiň Magribdaky (häzirki Marokko) şeýhy, alymy hasaplanýar, ol öz döwrüniň tanymal görnükli ajaýyp ymamydy, giň medeniýetli, giň-garaýyşly ylma eýe bolup, selefiň (sahabalaryň we olara eýerenleriň) ýoluna tabyn kişidi, olaryň ýoluna galamy, dili we amaly bilen çagyrançydy, köp zady ýat alan, giň ylym, hadys eýesidi, geplemekde we goşguda dile çeperdi, goşgyny düzüw, gözəl, päk şeklinde düzerdi.

Kazy Ýýýaz ol barada şeýle diýdi:

"Ol hem dünýä, hem din baştutanlygyny gazandy."

Oňa kiçi Mälik diýerdiler. Näçe adamlar dünýäniň dürli künjeklerinden gelip, ondan ylym we edep öwrenýärdiler, öwrenýänleriň sany artyp, mertebeleri beýgelyärdi. Ibn Ebi Zeýd (Allah oňa rähmet etsin) Ymam Mäligiň mezhebine aýratyn üns berip, ol mezhebiň ylymlaryny jemläp, öz köp peýdaly kitaplaryny ýurtlara ýaýradandyr.

Bidgat we haý-höwes eýeleri bilen onuň öwgä laýyk, aýratyn gatnaşyklary bardyr, giň ylym we köp ýat alan zatlaryndan daşary beýan etmek, düşündirmek ukubyna-da eýedi, azaşan-bidgat toparlaryna ret edende ylym esasynda ret edýärdi, şeýle hem, haka, dogry zada bahym tabyn bolýardy, çünki, ol sünneti gaty söýýänlerden, tagzym edýänlerdendi, sünnete ters gelýänlere güýçli gaýtawul berýärdi, hasam ygtykat (ynanç) meselesinde, şeýdip, olaryň ýaramaz boluşlaryny beýan edip, ret edýärdi, şonuň üçin olar oňa dil ýetirýärdiler, aslynda hiç bir sünnet eýesi olaryň dilinden gutulan däldir, ony garalaýardylar, ýazgarýardylar, ýöne hemme ýerde we hemme zamanda düzediji kişä beýle edilýändir.

Alymlaryň ony öwüp aýdan sözleri:

Kazy Ýýýazyň sözi:

"Ol hem dünýä hem din baştutanlygyny gazandy."

Ibn Farhun⁽¹⁾ aýtdy:

"Onda takwalyk, ylym, fazl (abraý), akyl (paýhas) jemlenendir."

Kobisi aýtdy:

"Ol dininde we rowaýatynda (ýagny, hadys habarlarynda) ynamdar ymamdyr."

Ebul-Hasan ibn Abdullah El-Kattan aýtdy:

"Nesäiniň Ebu Muhammede taklid (yzyna düşmek, eýermek) edişini görýänçäm oňa (Ebu Muhammede) taklid etmedim."

Zehebi⁽²⁾ aýtdy:

"Ibn Ebi Zeýd amal edýän alymlardandy, usul (esas) ylmynda ol aňrybaşydy."

Kitaplary:

Ibn Ebi Zeýd inçe derňeme, giň garaýyş esasynda birnäçe kitaplary oňaryp ýazandyr, onuň kitaplary haýatynda köpelip, ýurtlara ýaýrapdy, Kazy Ýýýaz onuň kitaplarynyň sany 30 barypdy diýip, şeýle aýdýar:

"Onuň her kitaby üýtgeşikdir, ylymdan peýdadan doludyr."

Akydasy (ynanjy):

Ibn Ebi Zeýd akyda-da ahlakda-da selefidi (sahabalaryň ýolundady), bidgat we gyşyk ýollardan daşdady, Allahyň kitabyna we Resulyň sünnetine daýanýardy, olara ters bolanlaryň ýüzlerini görmeyärdi, päk sünnete selefi ýola ýeňiş berip, hiç kimiň hatyrasyny, ýüzüni görmän haky aýdýardy, Allah

(1) Hijri ýylynyň 799 ýylynda aradan çykan.

(2) Ymam Zehebi türkmen alymlaryndan bolup, şeýhul-yslam Ibnu Teýmiýäniň okuwçylaryndan hasaplanylýar.

üçin taňkytçynyň taňkydyndan, uzyn dilli bidgatçynyň garalamagyndan gorkmaýardy, Allah oňa haýyrly sylag bersin.

Wepat bolşy:

Şagban aýynyň ortasynda hijri ýylynyň 386 ýylynda wepat bolýar, Kaýrawanda jaýlanan, Allah ony bagyşlap, oňa rehmet etsin.

Mukoddime risälet Ibn Ebi Zeýd El-Kaýrawani

Ebu Muhammed Abdullah Ibn Ebi Zeýd El-Kaýrawani aýtdy:

Ynsany nygmaty bilen (ýaradyp) başlan, oňa hikmeti bilen garynlarda syrat beren, oňa ýumşaklygy aýan eden, begendirýän rysgalyny beren Allaha hamd bolsun, Ol ynsana bilmeýän zadyny öwretdi, oňa Allahyň fazly beýikdir, barlyklaryň täsir-yzlaryny bildirendir, ilçileriň - iň haýyrly ýaradylanlaryň - dilinde aýan edendir, şeýdip, fazlyndan kime tewfik (üstünlik, şowlulyk) beren bolsa, ony dogry ýola saldygydyr, adyllygyndan kimi ýardamsyz goýan bolsa, ony azaşdyrandyr, möminleriň işini ýeňilledip, olaryň gursaklaryny ýatlatma üçin açandyr, şonuň üçin, dillerinde aýdyp, kalplarynda yhlas (ýeke Allah üçin niýet) edip, Allaha iman getirdiler, ilçileriň, kitaplaryň getiren zatlaryny amal etdiler, öwreden zatlaryny öwrendiler, çyzylan çäklerde durdular, haram zatlardan saklanyp, halal zatlary edip oňdular, soňra:

Allah bize we saňa Onuň amanatlaryna gözegçilik etmekde, bize goýan amanatlaryny goramakda ýardam bersin, sen menden diniň wajyp işlerini gysgaça taryp etmegimi haýyş edipdiň, ol wajyp işleriň kábiri dilde aýtmak, kábiri kalpda ynanmak, kábiri agzalar bilen etmek bilen biter, wajypdan soňra gelýän sünnetler: muekked, nefil, ündew, edepden kábiri zatlar, usul-fykhdan (fykh ylmynyň esaslaryndan) we düzgünlerinden Ymam Mälik ibn Enesiň - Allah oňa rähmet etsin - mezhebine we usulyna görä birnäçe sözlem, bulardaky çykan soraglary çuňňur ylymlaryň tefsirinden beýan, çagalara öwrenmeklik ündelen fakylaryň (alymlaryň) beýany, ýagny, ilki bilen Kuranyň harplaryny öwretmek, Allahyň dinine düşünmekden öň kalplarynda yz bolar ýaly, şeýdip, olar bereket taparlar, netijeleri öwgüli bolar, şeýlelik bilen, özüme we saňa Allahyň dinini öwretmek we oňa çagyrmak

sogabyny umyt edip seniň haýyşyňa jogap berýäriň:

Bilgin, kalplaryň haýyrlısy içinde haýry göterýänidir we haýra iň umytlısy içinde şer göstermedigidir, nesihatçylaryň iň nesihat berýän zady, ündeýänleriň sogap taýdan iň ündeýän zady - möminleriň çagalaryň kalplarynda haýyr ornaşmagy üçin haýry ýetirmek, olara diniň aýratynlyklaryny, şerigatyň çäklerini köňülleri öwrenişer ýaly görkezmek, şeýle hem, olara kalplarynyň ynanmaly, agzalarynyň etmeli zatlaryny beýan etmek, çünki aýtdylar: Allahyň kitabyny çagalara öwretmek Allahyň gazabyny söndürer, şeýle hem, kiçilikdäki öwredilen zat edil daşdaky nagyş ýalydyr.

Ýat alyp peýda aljak zatlaryny, öwrenip abraý gazanjak zatlaryny, ynanyp, amal edip bagta ýetjek zatlaryny saňa mysallandyrdym. Olara ýedi ýaşlarynda namaz buýurmak, on ýaşa ýetibem okamasalar urmaklyk, düşeklerini aýry etmeklik emir edilendir. Şeýle hem, ýetişmänkäler Allahyň bendelerine sözlerden, amaldan näme parz edenini bilmelidirler, çünki haçanda olar ýetişende ol zatlar olaryň kalplarynda ornaşmalydyr, janlaryna ýakymly bolmalydyr, agzalary öwrenişmelidir, çünki, Allah kalba ynanmaly zatlaryny, agzalara berjaý etmeli tagatlary parz edendir, indi, agzan zatlaryny saňa giňişleýin bapma-bap düşündirerin, öwrenýänlere aňmak ýeňil düşer ýaly in şä Allah, diňe Oňa maslahat salýarys, diňe Ondan ýardam dileýäris, Beýik Belent bolan Allahdan başga güýjem kuwwatam ýokdur we Allahyň salawady, çäksiz salamy Muhammet pygamberine, onuň maşgalasyna we sahabalaryna bolsun.

Bap: Dilleriň aýtmasy, kalplaryň ynanmasy wajyp bolan diniň emirleri.

Allahdan başga (hak) ilähiň ýoklugyna kalbyň bilen iman etmek, diliň bilen aýtmak muňa degişlidir, Onuň meňzeşi, deňi-taýy, perzendi, kakasy, aýaly, şäriği ýokdur, Onuň ilkinjiliginiň başlangyjy, ahyrkylygynyň soňy ýokdur, wasp edijiler Onuň waspynyň hakykatyna ýetip bilmezler, pikir edijiler Onuň ýagdaýyna gurşap bilmezler, pikir edijiler Onuň Özünüň zäti (barlygy) barada däl-de Onuň aýatlary (alamatlary) barada pikirlenmelidirler, **"(Ynsanlar) Onuň ylmyndan Özünüň islän zadyndan başga hiç zadyň (hakykatyna) doly düşüniş bilmezler. Onuň kürsüsi asmanlary we ýeri (doly) gurşap alandyr. Ol ikisini (asmany we ýeri) gorap saklamak Oňa kyn däldir. Ol (Allah) Beýikdir, Belentdir."**

Ol Allah El-Alim (Biluwjydyr), El-Habirdir (hemme zatdan habardar), El-Mudebbir (hemme zady dolandyryýan), El-Kodiýr (hemme zada kadyr), Es-Semig (Eşidiji), El-Basyr (Görüji), El-Aliýý (Belent), El-Kebiýr (Uly), Ol Öz şanly arşynyň üstünde zäti (barlygy) bilendir, Ol ylmy bilen hemme ýerdedir, ynsany ýaradyp, nebsiniň oňa näme was-wasy salýandygyny Ol gowy bilýändir, Ol oňa jan (ýeňse) damaryndan hem has ýakyndyr, Ol bilmezden bir ýapragam gaçmaz, ýer tümlüginde bir däne hem, bir çyg, bir gury zat ýokdur meger aýdyň ediji kitapda (bu zatlar ýazylandyr).

Ol Arşa galandyr, mülki eýeländir, Onuň gözeli atlary, beýik wasplary bardyr, Onuň hiç ady ýa waspy Ondan aýrylýan däldir, Onuň wasplary ýaradylan bolmakdan, atlary döredilen bolmakdan Ol päkdir, Onuň zätiniň (barlygynyň) waspy bolan kelamy (gürlemek sypaty) bardyr, ony islän wagty isleýşi ýaly ulanar,

(islän wagty isleýşi ýaly gürlär), ýaradylan däldir, edil şol kelamy bilen Ol Musa bilen gepeşendir, daga tejelli edende (görnende) Onuň jelalyndan ýaña dag kül-peýekun boldy.

Kuran Allahyň kelamydyr, ýok bolup gider ýaly mahluk (ýaradylan) däldir, tükener ýaly mahlugyň sypaty däldir.

Takdyra iman etmek, onuň haýyrlysyna we şerlisine, ajysyna we süýjüsine iman etmek, bularyň hemmesini Perwerdigärimiz Allah ýazgyt edip goýandyr, işleriň ykbaly Onuň elinde bolup, höküminden olary ýazgyt edýändir, entek emele gelmänkä hemme zady bilendir, hemme zat ýazgyda görä ýöreýändir, Onuň ýazgyt etmedik, öňünden ylmy bolmadyk bendeleriniň hiç bir sözi ýa amaly ýokdur, **"Heý-de, Ýaradan (Öz ýokdan bar eden zatlaryny) bilmezmi? Ol Latyfdyr, Habirdir."**

Islänini azaşdyryp, (ýagny) adylygy bilen ýardamsyz goýar, islänini dogry ýola salyp, fazlyndan tewfik berer, her kim Onuň öňünden ýazgydy we ylmy bolan zada ýeňilleşdirilendir, bagtly ýa betbagt edilendir.

Mülkünde islemedik zady ýokdur, biri hem Onsuz oňup bilýän däldir, biri hem bir zadam ýaradyp bilýän däldir, bu zatlardan Ol päkdir, Ol bendeleriň Perwerdigäri we olaryň amallarynyň perwerdigäridir, olaryň hereketleriniň, ajallarynyň ýazgytçysydyr.

Ol ilçileri iberip, olar adamlar üçin hüjjet dikendirler (adamlaryň bilmedik-eşitmedik diýmezleri ýaly duýdurandyrlar), soňra ilçiligi, duýdurmagy, pygamberligi pygamberi Muhammet (Sallallahu aleyhi we sellem) bilen tamamlandyr, ony duýduryjy, buşlaýjy ilçileriň soňkusy edip, ony Allahyň rugsady bilen (dogry ýola) çagyryjy we nur saçýan çyrag edendir, oňa hikmetli kitabyny inderip, mäkäm dinini açandyr, onuň bilen dogry ýola salandyr.

Takyk, kyýamat geler we Allah ölüleri direlder. Bu barada hiç şek-şübhe ýokdur. Olary başda ýaradyşy ýaly, ýene-de (kyýamatda sorag-jogap üçin Onuň huzuryna) dolanyp bararlar. Allah mömin bendelerine sogaplaryny esseländir, olaryň tobalary bilen uly günälerini geçendir, olaryň uly günälerden daşda durandyklary üçin olaryň kiçi günälerini bagyşlandyr, uly günälerden toba etmedikleri bolsa Öz eradasyna salandyr (ýagny, islese bagyşlar islese azap berer), takyky, Allah Özüne şärik goşulmagy bagyşlamaz, ondan galan zady islänine bagyşlar, kime Öz odundan azap berse, ony imany üçin otdan çykaryp, imany üçin Jennete salar, kim zerre mukdarynda haýyr eden bolsa, onuň (peýdasyny) görer, pygamberimiziň şepagady bilen ymmatyndan uly günä edenler otdan çykarlar.

Allah Subhanehu Jenneti ýaradandyr, ony ewliýalary üçin hemişelik mesgen edendir, Onuň keremli didaryny görmek nygmatyny olara berendir, şol ýerden (Jennetden) pygamberi, halyfasy (ýerde bellän kişisi) Adam (atany) ýere düşürendir, bu zatlary Ol öňünden bar bolan ylmy bilen edendir. Ody ýaradandyr, ony Oňa kapyr bolanlar üçin, aýatlaryna, ilçilerine, kitaplaryna ynanmadyklary üçin hemişelik mesgen edendir, Onuň didaryny görmekden olary perdeländir, Allah Tebäreke we Tagala kyýamat gününde geler, perişdelerem hatar-hatar bolarlar, ymmatlar hasaba çekilerler, azaplaryny ýa sogaplaryny görerler.

Bendeleriň amallary çekilmegi üçin mizanlar (tereziler) gurular, kimiň (sogapda) mizany agyr gelse, olar nejat tapyjylardyr, olara amal sahypalary beriler, hasap depderi sag eline berlen kişiniň hasaby aňsat bolar, hasap depderi zyzyndan berlen kişiler bolsa, lowlap ýanýan oda düşerler.

Syrat (köprüsi) hakdyr, ondan bendeler amallaryna görä geçerler,

geçip nejat tapjaklar Jähennem odundan halas bolup, ondan geçenlerinde olaryň tizligi tapawutly bolar, käbir kowum (halk) bardyr, olary onuň üstünde amallary galdyrar. Allahyň Resulynyň howzuna iman etmek, ymmaty onuň başyna geler, ondan içen hiç suwsamaz, emma kim üýtgeden, çalşan bolsa (bidgatçy bolsa) howuzdan kowlar.

Iman dilde aýtmak, kalpda yhlas etmek, agzalarda amal etmektir, (ýagşy) amallaryň (ybadatlar) artmagy bilen (iman) artýar, kemelmegi bilen kemelýär, şeýdip, ol artaram, kemelerem, diňe dilde aýdylyp, amalsyz iman bolmaz, diňe dilde aýdylyp we amal edilip, niýetsiz iman bolmaz, diňe dilde aýdylyp, amalda edilip we niýet edilip, sünnete gabat gelmän iman bolmaz, kybla eýeleriniň (musulmanlaryň) biri hem günä edeni üçin kapyr bolmaz.

Şehitler özleriniň Perwerdigäriniň huzurynda diridirler, olara (Jennet nygmatlaryndan) rysgallar berilýändir. Bagt eýeleriniň ruhlary direldiljek günlerine çenli şatdyr, eşretededir. Betbagtçylyk eýeleriniň ruhlary kyýamata çenli azap içindedir, möminler gabyrlarynda synag ediljekler, sorag ediljekler, Allah berk (mäkäm) söz bilen iman getiren kişileri dünýä ýaşayşynda we ahyretde mäkäm eder.

Bendeleriň egninde amallaryny ýazyp duran goragçylyr bardyr, Perwerdigärleriniň ylmyndan bir zadam gaçmaz, ölüm perişdesi bolsa, Robbunyň rugsady bilen ruhlary alar.

Asyrlaryň iň haýyrlysy - Allahyň Resulyny görüp oňa iman eden asyrdyr (ýagny sahabalarydyr), soňra olardan soňkular, soňra olardan soňkular. Sahabalaryň iň haýyrlysy - dört çaryýarlardyr, Ebu Bekr, soňra Omar, soňra Osman, soňra Aly, Allah olaryň hemmesinden razy bolsun, resulyň sahabalarynyň birisem erbetlik

bilen ýatlanmaly däldir, diňe gözellik bilen ýatlanmalydyr, olaryň arasyndaky dawalara garyşmaly däldiris, olar aklanmaga, uzur berilmäge adamlaryň iň haklysydyrlar, olar barada iň gowy pikirde bolmalydyrys.

Musulmanlaryň ýolbaşçylaryna: baştutanlaryna, alymlaryna ytagat etmelidir, boýun bolmalydyr, selef-salyha eýermek, olaryň yzlaryna düşmek we olar üçin bagyşlanma soramak, dinde jedel etmegi, şübhe salmagy terk etmek, oýlap tapyjylaryň dine oýlap tapan zatlaryny terk etmek bize düşenidir...

we sallallahu alä seýýidinä Muhammedin nebiýýihi, we alä älihi we ewwäjihi, we zurriýätihi we selleme tesliýmen kesiýron.